

Prosjektplan: Folkehelse i Salten - psykososialt miljø for barn og unge

1. Bakgrunn

Miljørettet helsevern er hjemlet i folkehelseslovens kap 3 og forskrift om miljørettet helsevern i skoler og barnehager. Med et blikk på de samfunnsmessige utfordringer, vil vi se på kommunenes utfordringer videre innenfor samfunnsmedisin, lovpålagt tilsyn/forvaltning og interkommunal satsing til beste for innbyggerne. Tradisjonelt er folkehelsebegrepet knyttet til fysisk aktivitet. Etter hvert er det blitt mer fokus på ernæring, røyking, rus og miljørettet helsevern. Sistnevnte omfatter fysiske, psykiske og sosiale miljøfaktorer som bla hygiene, inneklima, fysisk tilrettelegging, uteområde, universell utforming, psykososialt miljø, etc. Ut fra uttrykte utfordringer i kommunene er det ønskelig å bistå nærmere i arbeidet knyttet til barn og unges psykiske helse. Dette omfattes både av folkehelsesloven og forskrift om miljørettet helsevern i skoler og barnehager. Det inngår i HMTS sitt tilsynsansvar men har ikke vært mulig å prioritere høyt nok, bla av økonomiske og kompetansemessige forhold.

Arbeidet knyttes opp mot tolking av helsestatistikk og folkehelseprofiler som utgangspunkt for videre prioritering av innsats. Flere av punktene i folkehelsebarometrene fra folkehelseinstituttet går direkte på miljørettet helsevern i skoler og barnehager. Resultatene (2012) i våre 11 eierkommuner viser:

- Pkt.15 – trives på skolen (10 kl): 6 sikre resultat – alle under snittet både i forhold til fylke og landet
- Pkt 16 – mobbes på skolen (10 kl): 3 sikre resultat – alle under snittet både i forhold til fylke og landet
- Pkt 17 – laveste mestringsgrad i lesing: Usikre data
- Pkt 18 – frafall i videregående skole: 4 sikre resultat – alle under snittet både i forhold til fylke og landet

Dette viser at resultatene er noe usikre og mangelfulle på dette området, men der det er sikre verdier, kommer kommunene dårligere ut enn snittet i fylket og landet.

Prosjektet er en videreføring av «psykososialt miljø for barn og unge i grunnskolen» et prosjekt som pågår 2013-2014. Erfaringene viser et behov for et slikt arbeid, både gjennom de gode prosessene som har vært og synlige endringer og forbedringer av dette systemretta arbeidet i skolene. Vi ser og at det er positivt at prosjektet er forankret i Helse- og miljøtilsyn Salten IKS.

Det er ønskelig og viktig å også nå ut til barnehagene og videregående skoler med samme tilbud. I fase 2 vil vi fokusere på barnehager og oppfølging av noen skoler fra fase. Alle barnehagene inkluderes uavhengig av om de er kommunale eller private.

2. Forutsetninger

Helse- og miljøtilsyn Salten IKS (HMTS) ble opprettet i 2004 da Næringsmiddeltilsynet i Salten ble omorganisert. Tilbudet om saksbehandling innenfor fagområdet miljørettet helsevern ble videreført, i tillegg til en del nye oppgaver. Det har også vært et ønske om å knytte samfunnsmedisinsk kompetanse til selskapet, noe som har vist seg vanskelig. HMTS er et interkommunalt selvstendig selskap og har 11 eierkommuner; de 9 Salten-kommunene samt

Værøy og Røst (se også www.hmts.no). Selskapets visjon er ”bedre folkehelse og miljø i Salten”. Selskapet er etablert med god kompetanse og rutiner bl.a. i forhold til saksbehandling etter folkehelseloven og dens forskrifter. Det er etablert et godt samarbeid med kommunene og med Salten Regionråd blant annet gjennom engasjement knyttet til samhandlingsprosjektet Sunnhet i Salten og RESO Salten (samarbeidsorgan mellom kommunene og NLSH HF). HMTS har også undertegnet samarbeidsavtale om folkehelsearbeid med Nordland fylkeskommune og er med i folkehelsealliansen i Nordland. HMTS er godt forankret i eierkommunene, både på eiersiden (kommunestyre og representantskap) og faglig administrativt.

Videreføring av prosjektet vil ha en ramme på to år fra (2015 – 2016). Det er ansatt en prosjektleder i 100 % stilling i inneværende prosjekt og det vil være essensielt å beholde denne kompetansen i arbeidet videre. Prosjektet er interkommunalt og er rettet mot barn og unge i HMTS sine eierkommuner.

3. Mål

Overordnet mål er å bidra til utvikling og, om mulig forbedring av psykososialt miljø for barn i barnehager i HMTS sine eierkommuner. I tråd med *Forskrift for miljørettet helsevern i skoler og barnehager*.

4. Strategi

Gjennom tilsyn og veiledning bidra til fokus og utvikle systemarbeidet med det psykososialt miljø i barnehager og videregående skoler i HMTS sine eierkommuner i tråd med *Forskrift for miljørettet helsevern i skoler og barnehager*.

5. Omfang og avgrensinger

Det gjennomføres et tematilsyn med fokus på om virksomheten følger de krav som stilles i *Forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler* § 4 og § 12

§ 4 Ansvar. Internkontroll

Leder av virksomheten har ansvar for å påse at bestemmelsene i eller i medhold av denne forskrift overholdes, og skal rette seg etter de pålegg som kommunen til enhver tid gir.

Virksomhetens eier skal påse at det er etablert et internkontrollsystem.

Internkontrollsystemet skal sikre og dokumentere at forskriftens bestemmelser ivaretas. Det vil føres tilsyn av styrende dokumenter og resultatdokumenter.

§ 12 Psykososiale forhold

Virksomheten skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold.

Prosjektet følger opp arbeidet gjort i skolene og vil gjennomføre lignende tematilsyn i barnehager i kommunene. Videregående skoler vil vurderes i etterkant.

Andre prosjekter: Ringerike kommune har i perioden 2010-2012 gjennomført prosjektet *Barnas psykososiale miljø på skolen*. Der målet var å kartlegge skolens arbeid for å fremme og ivareta barnas psykososiale arbeidsmiljø.

6. Prosjektbeskrivelse

Arbeidet vil ta utgangspunkt i forskrift om miljørettet helsevern i skoler og barnehager, § 12: *Psykososiale forhold: Virksomheten skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold.* Denne tar bla. for seg viktigheten med jevn og god kontakt mellom virksomhetens personale og elever, barn og foresatte samt faste samarbeidsmøter mellom personalet og f.eks. skolehelsetjenesten, helsestasjon, pedagogisk-psykologisk rådgivningstjeneste (PPT), foresatte og andre naturlige samarbeidspartnere.

Mye av dette arbeidet er definert i veilederen til forskriften. Der utdypes psykososial helse som det enkeltmennesket opplever av trygghet på egen verdi, følelse av at livet har en mening, evnen til å ta ansvar, evnen til å mestre livet og kriser i livet, evnen til å utnytte ressurser og muligheter, evne til nærhet og livsglede. Hver for seg er disse bitene vanskelige å beskrive, og vil fargelegges av den enkeltes subjektive opplevelsesverden. Vi vet at en lang rekke indre og ytre faktorer (sosiale, kulturelle, religiøse, økonomiske, utdanningsmessige og øvrige helsemessige forhold) er med i et komplisert samspill – mellom individ, gruppe/-familie, miljø og samfunn – som har betydning for den psykososiale helsen. Mestring og lek er også to viktige faktorer.

Mangel på trivsel og gode psykososiale forhold kan gi seg utslag i mange faktorer som bla lærevansker, ulike atferdsforstyrrelser, spisevegring, depresjon, angst, skolefobi, nedsatt motstandskraft mot sykdom m.fl. Som nevnt er årsaks- / risikoforhold ofte vanskelig å få tak i, bl.a. fordi de ofte inngår i et komplekst samspill. Disse faktorene kan forsøksvis deles i *individuelle forhold* (omsorgssvikt, vold, seksuelle overgrep, sorg og ulike kriser, foreldrekonflikter, mm) og/eller *miljøforhold* (mobbing, liten sosial støtte/stimulering, svakt sosialt nettverk, utrivelige/helseskadelige bygningsmessige eller ytre forhold, m.fl.).

Arbeidet vil bygge på og justeres ut fra erfaringer i dagens prosjekt.

Det vil også eter hvert sees på videreføring knyttet opp mot frafall i videregående skole, problemer med å komme inn i arbeidslivet og tidlig uføretrygd.

Prosjektet vil i ta tak i de faglige utfordringene knyttet til det ovenstående. Arbeidet vil omfatte kontakt, besøk og oppfølging av de 122 barnehagene i regionen. Det kan foregå som tematilsyn for å kartlegge status i arbeidet. Arbeidet vil skje på tvers av kommunegrensene og vil også gi en bedre oppfølging av lovpålagte oppgaver innenfor lovverket. Dette vil komme innbyggerne i kommunene direkte til gode.

Et slikt tilsyn vil se på tiltak i virksomhetene. Tiltak er avhengig av lokale forhold og må basere seg på skjønn, tilgjengelig informasjon og erfaring. Tiltaket må stå i forhold til problemenes og utfordringenes størrelsesorden, alvorlighetsgrad/betydning, ressurstilgjengelighet og muligheter for gjennomføring. Flerfaglige samarbeid vil ofte stå sentralt. Det forebyggende arbeidet på dette området må nedfelles i planer og momentlister – kritiske spørsmål kan være:

- Hvordan er de trivselsmessige og psykososiale forhold i vår barnehage/skole?
- Hvilke miljøfaktorer påvirker disse forhold i vår barnehage/skole?
- Hva kan vi gjøre for å påvirke disse miljøfaktorer i riktig retning?

Rutiner og oppfølging som vil føres tilsyn på:

- Rutiner ved volds og mobbesaker
- Rutiner for undersøkelser ang psykososialt miljø
- Oversikt over samarbeid med andre instanser (barnevern)

- Fravær
- Psykososialt arbeidsmiljø for personalet
- Rutiner på barnehage/skole – hjem samarbeid
- Rutiner for helsesøsters kontakt, og tilrettelegging for denne
- Den ansattes bruk av tid – nettverk, resurspersoner (barnevern/helsesøster/BUP/PPT)
- Helsesøsters arbeid
- Rutiner ved mat
- Trivselsplan og evt. bruk av denne

Miljøet vil være et sentralt angrepspunkt når tiltak skal iverksettes, ettersom psykososial helse i stor grad påvirkes av barnets/elevens forhold til omgivelsene og omvendt.

Det er stor overensstemmelse mellom gode oppvekstvilkår/pedagogiske miljøer og gode forebyggende og helsefremmende miljøer. Personalet, foreldre og barn er hovedaktører i arbeidet, men helsepersonale og ev andre fagaktører kan være viktige støttespillere.

Sammen med barnehagene vil vi prøve å utarbeide et verktøy (arbeids modell) som bedrer psykososialt miljø gjennom systematisk arbeid og rapportering.

7. Gjennomføring

Arbeidet gjennomføres i tre deler:

- Det gjennomføres et informasjonsmøte i hver kommune. Det retter seg til eiere og ledere ved barnehage mv.
- Det vil så brukes et spørreskjema som styrer skal svare på. Datasamling og analyser av dette vil legges til grunn når det foretas et tematilsyn.
- Utdypende tematilsyn ved virksomheten. Intervju med styrer, representanter fra ansatte, foreldre og SU. Det vil avsluttes med et møte på virksomheten som oppsummerer tematilsynet.

Det vil utarbeides aktivitetsplan for hvert år i samråd med kommunene.

8. Prosjektbudsjett

Revidert budsjett og finansiering:

Budsjett	2015	2016
Lønn og personal	700 000	700 000
Drift	100 000	100 000
Totalt	800 000	800 000

9.

Finansiering	2015	2016	Totalt
Egne midler (HMTS)	300 000	300 000	600 000
IRIS Salten	200 000	200 000	400 000
Skjønnsmidler	300 000	300 000	600 000
Totalt	800 000	800 000	1 600 000